

IULIU MANIU ȘI SERBĂRILE ASTREI DE LA BLAJ (1911)

La începutul secolului al XX-lea, Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român (Astra) prin multiplele sale preocupări (tipărituri, învățămînt, biblioteci, muzeografie, răspîndirea cunoștințelor în rîndurile țărănimii și alte manifestări)¹ era cea mai importantă societate culturală românească din Imperiul austro-ungar. La reușita numeroaselor acțiuni inițiate de Astra, despărțămintele jucau un rol deosebit în mobilizarea forțelor zonale, iar între ele cel al Blajului se însera între primele din Transilvania.

După ce Iuliu Maniu devine avocat arhiepiscopesc la Blaj se înscrie ca membru activ în despărțămîntul XI al Asociațiunii, în vederea impulsivității activităților acestei circumscripții culturale². În urma demisiei lui I. F. Negruțiu, adunarea generală, ce a avut loc la Ohaba, l-a ales director al despărțămîntului pe I. Maniu³, o hotărîre foarte inspirată din partea celor prezenți. De altminteri, I. Maniu se bucura de o mare popularitate în urma alocuțiunilor și interpelărilor rostite în parlamentul de la Budapesta, în perioada 1906—1910⁴, ajungînd în acei ani unul dintre fruntașii Partidului Național Român din Transilvania.

În anul 1910, cu prilejul adunării generale a Astrei de la Dej, delegații despărțămîntului Blaj (I. Maniu și Aur. C. Domșa) reînnoiesc invitația ca viitoarea întrunire anuală să se desfășoare la Blaj, propunere ce a fost acceptată cu mult entuziasm⁵. O asemenea decizie nu era întîmplătoare, deoarece în 1911 se împlineau cincizeci de ani de la constituirea Asociațiunii transilvane, iar alegerea Blajului însemna recunoașterea importanței acestui oraș în renașterea mișcării culturale și naționale de dincoace de Carpați.

În genere, adunările generale erau adevărate sărbători naționale, prin intermediul cărora se strîngeau legăturile dintre români, mulție dinre ei veneau de la distanțe foarte mari, iar la despărțire se simțeau mai puternici și mai conviinși de justetea cauzei lor. Însă în cadrul solidarității românești se produsese o fisură datorită atitudinii episcopului Vasile Mangra, vicar greco-ortodox la Oradea, care a crezut în noile promisiuni demagogice ale guvernanților maghiari cu privire la drepturile naționale ale minorităților și astfel ajunge un susținător înfocat al lui Tisza⁶. Viitoarea adu-

¹ V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, București, 1968, p. 95—137

² „Transilvania” (Analele), IV, iulie—august 1905, p. 105

³ „Unirea”, Blaj, nr. 32 din 6 august 1910

⁴ T. V. Păcășian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, VIII, Sibiu, 1915, p. 352; 367; 682; 855

⁵ *Serbările de la Blaj 1911* (O pagină din istoria noastră culturală publicată de despărțămîntul XI Blaj al Asociațiunii), Blaj, 1911 p. 7

⁶ „Unirea”, nr. 12 din 19 martie 1910; nr. 17 din 23 aprilie 1910; nr. 25 din 18 iunie 1910

nare generală a Astrei trebuia să demonstreze contrariul și anume credința mării majorității românești în idealul național, formulat cu claritate la Blaj în 1848.

Reprezentanții Blajului și îndeosebi cei ai despărțământului înainte de a trece la acțiune aveau ca reper adunarea generală de la Sibiu din 1905, cu ocazia căreia s-au inaugurat noul sediu și Muzeul Asociațiunii, eveniment marcat de festivități ce întrecuseră în grandoare pe cele precedente⁷.

Încă din septembrie s-a format un Comitet de organizare ce-l avea președinte pe dr. I. Maniu, directorul despărțământului, care s-a dovedit un foarte bun organizator, pe lângă talentul de orator demonstrat în parlamentul de la Budapesta. Apoi s-au constituit mai multe comisii: artistică, expozițională, conduct etnografic etc. Pentru desfășurarea în bune condițiuni a programului s-a construit în curtea gimnaziului un pavilion (cort mare) pentru spectacole, banchet, bal etc. Programul adunării generale, ce trebuia să țină trei zile, a fost aprobat de primul ministru Khuen Hederváry⁸.

Jubileul Asociațiunii (cincizeci de ani de la fondare) marca apogeul acestui așezământ prin existența a 67 de despărțăminte, 442 biblioteci populare, peste 10.000 de abonați la Biblioteca populară, extinderea cooperăției datorită sprijinului lui V. Stroescu, conferințe și prelegeri populare, la care se adăugau activitățile secțiilor științifice⁹. Pentru adunarea generală jubiliară, comitetul central al Astrei a lansat numeroase apeluri în presă, în vederea sărbătoririi cu fast a unui asemenea eveniment cultural important de către toți românii.

În prima zi a adunării generale (15/28 august 1911), de Sfânta Maria, au participat peste 10.000 de români, în marea lor majoritate țărani, în frunte cu cei șase arhierei, iar din România au sosit citeva sute¹⁰. În editorialul ziarului „Unirea” se accentuau următoarele: „Fiți bineveniți voi Arhierei români, care într-un singur gând, V-ați hotărât să ridicați, cu înalta Voastră prezență, nimbul acestor serbări a culturii naționale. Fiți bineveniți voi, cărturari români, de la Nistru până la Tisa și din Vatra Dornii până departe peste Dunărea albastră! Voi sunteți purtătorii de lumină al acestui neam fără noroc, căruia soarta dușmănoasă i-a rinduit să dibuiască în întunecir veacuri de-a rândul. Voi sunteți părinții sufletești ai acestui neam, ce v-a ridicat la trepte înalte, cu multe jertfe”...¹¹.

După slujbă, tot în catedrală a avut loc prima ședință a adunării generale, iar în prezidiu sînt invitați ambii mitropoliți. Discursul jubiliar l-a rostit vicepreședintele Astrei, A. Bărsceanu, din același anvon din care vorbise Simion Bărnuțiu la 1848, în cuprinsul căruia a reliefat însemnătatea Asociațiunii, oprindu-se asupra unui fragment. „... Asociațiunea și-a câștigat un merit indiscutabil prin caracterul ambulant al întrunirilor sale. Ea a făcut pe românii din diferitele părți ale țării să se cunoască unii pe alții, i-a deprins să lucre împreună și să se stimeze unii pe alții, i-a învățat să-și prețuiască și să-și cultive limba; a susținut vie scinteia națională, chiar și acolo unde era în primejdie a se stinge: a aplanat contrastele sociale și confesionale; ne-a deprins a ne simți cu toți fiii aceluiași popor și a hrăni același ideal; asigurarea existenței și întărirea materială, morală și culturală a neamului din care facem parte”...¹².

Cu discursul lui A. Bărsceanu s-a încheiat prima parte a adunării, iar după aceea s-a vizitat în frunte cu arhieriei Expoziția istorico-culturală a despărțământului Blaj, ce a impresionat prin valoarea, varietatea și mulțimea materialului tridimensional.¹³ A urmat banchetul la care au fost invitate toate personalitățile românești, ținînd toasturi A. Bărsceanu (pentru împărat), mitropolitul Mețianu, Gh. Pop de Băsești, O. Goga.

⁷ M. Sofronie, *Muzeul Astrei (1905–1950)*, în *StCom Brukenenthal*, XIII, 1817–1967, Sibiu, 1967, p. 320

⁸ *Arh. Stat. Blaj*, Acte presidiale ale Mitropoliei greco-catolice, Culturale, I, Programul adunării, p. 2–20: *Serbările de la Blaj*... p. 8–10

⁹ P. Matei, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (*Astra*)” și rolul ei în cultura națională (1861–1950), Cluj-Napoca, 1986, p. 46

¹⁰ „Telegraful Român”, nr. 86–87 din 18/31 august 1911; „Vatra școlară”, Sibiu, nr. 7 din septembrie 1911

¹¹ „Unirea” din 26 august 1911

¹² „Transilvania” nr. 4 jubiliar iulie august 1911 p. 324

¹³ „Tribuna”, Arad, nr. 181 din 19 august/1 septembrie 1911

Însă punctul culminant al primei zile l-a constituit zborul lui Aurel Vlaicu pe Cîmpia Libertății, pentru prima oară în Transilvania, spre imensa bucurie a mulțimii care ovaționa neconținut. După aterizare între cei ce l-au felicitat s-a aflat și dr. I. Maniu.¹⁴ „Acest zbor a fost apoteoza clipelor de sărbătoare. În Blaj, de unde a plecat zborul culturii românești înainte cu un veac s-a înălțat în văzduh primul aeroplan românesc, dovedind tuturor triumful geniului național”.¹⁵ Iar în „Românul” se sintetiza și mai bine însemnătatea acestui moment. „Și zborul spre cer al unui fiu din națiunea noastră, simbolizează îndreptățiul nostru gînd spre mărirea viitoare, căci neamul, care produce astfel de genii, are în firea sa îndreptățirea să-și afle locul între națiunile fruntașe ale omenirii”.¹⁶

După demonstrația aviatică, în jurul orei 18 a început conductul etnografic prin participarea reprezentanților a circa 30 de comune din jurul Blajului, dezvăluind frumusețea și varietatea costumelor, precum și a dansurilor, fiecare localitate se prezenta cu specificul său. Cei de față au fost profund impresionați de măreția acestei priveriști, iar între emoționații pînă la lacrimi se afla și causticul I. L. Caragiale,¹⁷ venit tocmai de la Berlin să asiste la adunarea generală a Astrei. Seara pînă la miezul nopții a urmat concertul condus de profesorul de muzică Iacob Mureșianu, cu participarea unor soliști renumiți, interpretîndu-se pentru prima dată imnul Astrei, uvertura Ștefan cel Mare, iar a doua seară Mănăstirea Argeșului, compoziții ale dirijorului menționat.

Pentru amploarea festivităților tot atunci și-a ținut adunarea și Societatea pentru fond de teatru, în cadrul ei luînd cuvîntul Vasile Goldiș și episcopul Cristea, contribuind și această societate la reușita acestei manifestări.¹⁸ Din partea Asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș a participat avocatul dr. V. Chindriș.¹⁹

În ultima zi a fost ales președinte al Astrei A. Bărsăneanu și au asistat la ședință N. Iorga și A. Vlaicu, prezența lor stîrnind un mare entuziasm. De fapt jubileul de la Blaj a fost cel mai mare eveniment politic românesc din acei ani, iar la reușita lui și-au dat concursul numeroase personalități în frunte cu arhieriei, G. Coșbuc, I. L. Caragiale, N. Iorga A. Vlaicu, St. O. Iosif, I. Bianu, S. Mehedinți, Gh. Pop de Băsești, V. Goldiș, A. Bărsăneanu, O. Goga, O. C. Tăslăuanu, A. Romanescu, P. Liciu, V. Eftimiu, I. Urban Jarnik, I. Lupaș și alți cărturari.

După încheierea festivităților presa atît de dincoace cît și de dincolo de Carpați a continuat să comenteze foarte favorabil. Comitetul de organizare s-a străduit să mulțumească pe toți, întrucît Blajul era un oraș prea mic pentru un număr așa de mare de participanți. Meritele lui Iuliu Maniu au fost recunoscute în unanimitate și din mulțimea elogiilor ne oprim asupra uneia apărută în „Viitorul”. „Dar dacă serbările de la Blaj au avut un succes atît de strălucit, aceste se datorește, desigur, în primul rînd energiei, tactului și spiritului organizator al dlui dr. I. Maniu... Serbările din Blaj au dovedit însă, că dl Dr. Iuliu Maniu, deși foarte tînăr, este tot atît de modest, tot atît de harnic și bun gospodar, pe cît îl cunoaștem, că este de talentat”. La 10 septembrie comitetul central al Astrei i-a expedit o scrisoare de mulțumire, semnată de președintele A. Bărsăneanu și secretarul literar O. Goga. „Cu sufletul înălțat de succesul strălucit al mărețelor serbări ținute în Blaj în zilele de 28—30 august a. c. membrii comitetului central al Asociațiunii, întruniți ieri în 9 l.c. în ședință, au hotărît unanim a exprima profunda lor recunoștință tuturor acelor stimate persoane, care au contribuit la reușita acestor memorabile serbări. Îndeosebi se simt

¹⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 1980 din 18/31 august 1911; Serbările de la Blaj..., p. 297

¹⁵ „Luceafărul”, nr. 18 din 1911, p. 394

¹⁶ „Românul”, nr. 178 din 14/27 august 1911

¹⁷ „Cosinzeana”, II, Orăștie, nr. 26 din 30 iunie n. 1912

¹⁸ „Unirea”, nr. 80 din 2 septembrie 1911

¹⁹ *Arh. Stat. Sibiu*, pachet 197, doc. nr. 1420/1911

datori a aduce tributul lor de recunoștință Onorabilului Comitet arangiator și vrednicului lui președinte, care n-au cruțat nici osteneală, nici timp, nici spese, ca să facă serbările, despre care e vorba, cît mai înălțătoare. Afle-și mulțămirea acești valoroși bărbați în conștiința, că și-au îndeplinit în modul cel mai strălucit datoria lor față de însoțirea noastră culturală și de sora ei mai tinăra Societatea teatrală, și au contribuit în mod însemnat la ridicarea prestigiului neamului, din care facem parte!

Aducîndu-Vă aceste la cunoștință, ne permitem a Vă ruga, mult stimate d-le director, să binevoîți a păstra și pe viitor „Asociațiunii” noastre aceeași dragoste, de care ați dat așa de strălucită dovadă cu prilejul amintit mai sus”²⁰.

Dacă în parlamentul de la Budapesta, Dr. I. Maniu s-a afirmat ca un mare orator, cu ocazia serbărilor de la Blaj și-a demonstrat talentul organizatoric, prevestind pe eminentul om politic de mai târziu.

MIHAI SOFRONIE

IULIU MANIU UND DIE ASTRA—VERANSTALTUNGEN IN BLAJ (1911)

(Zusammenfassung)

Im Jahre 1911 feierte man 50 Jahre seit der Gründung des Astra-Vereins (Asociația pentru literatura română și cultura poporului român,) in Blaj (Blasendorf). Iuliu Maniu, Leiter der Blajer-Abteilung, spielte eine bedeutende Rolle bei der Veranstaltung der Feierlichkeiten.

²⁰ *Serbările de la Blaj* ..., p. 444